

XII. ROČNÍK CYKLU AD HONOREM S. MATHIÆ VĚNOVANÝ J. A. JÍROVI (1868–1930)

a památce všech svatých, patronů a předků s vděkem
za jejich odkaz budoucím generacím

HORA DUŠIČKOVÝ FUGIT KONCERT

„ČASY SE MĚNÍ A MY SE MĚNÍME S NIMI“

SOBOTA 17⁰⁰
5 | 11 | 2022

IRKD.cz
HoraFugit.cz
Matejstranti.com
Matej.Pontanus.com

KOSTEL SV. MATĚJE
NAD ŠÁRKOU

Soubor HORA FUGIT

Beata Altior ♪ soprán | viola
Marie Vozková ♪ soprán | flétna
Andrea Angelová ♪ soprán
Eliška Kondrová ♪ soprán
Martina Ditrichová ♪ alt
Hana Holubkovová ♪ alt
Eva Špačková ♪ alt
Ondřej Dobisík ♪ tenor
Adam Slavický ♪ tenor
Pavel Vodáček ♪ bas
Jan Šmydke ♪ bas | viola
Filip Magalhães ♪ housle
Tereza Sokolová ♪ housle
Lucie Nováková ♪ cembalo | varhany
Marek Fichtner ♪ violoncelo
Jan Klimeš ♪ fagot
& realizační tým IRKD

PROGRAM KONCERTU
Lytania Lauretane
ZPĚVNÍČEK

O Josefovi Antonínovi Jírovi a archeologickém počínání na hornošáreckém návrší

(výňatek z knihy Dějiny kostela sv. Matěje v Praze – Dejvicích od Vojtěcha Pokorného)

Návrší kostela SV. Matěje leží v nadmořské výšce 270–280 metrů nad mořem, zhruba 100 metrů nad řekou Vltavou. Plocha území zahrnuje přibližně deset hektarů a byla osídlena už v pravěku. Lokalitě se v historii říkalo Újezdec v Šárce, Horní Šárka, nyní Baba či návrší u Svatého Matěje. Výšina měla strategickou polohu obrannou nad soutokem Šáreckého potoka a Vltavy. Je obklopena prudkými srázy, které výšinu předurčovaly k umístění hradiště nebo refugia. A dejvické hradiště zde skutečně vzniklo. Archeolog Josef A. Jíra psal o „městě na šáreckém hradišti“. Samotný kostel stojí na skalnatém suku, kde se jen těžko mohly dochovat pozůstatky prehistorické činnosti.

První záznam o místních archeologických nálezech pochází z roku 1818. Svědčí o ojedinělém nález, kdy byl v hliníku (těžební jámě) v okolí Svatého Matěje objeven soubor předmětů z doby římské, a sice provinciálního původu. Jedná se zároveň o první zachycený archeologický nález na území dnešní Prahy. Nalezeny zde byly bronzové spony a kování z období 2. a 4. století po Kr. Kromě samotného návrší byly také přilehlé svahy i úpatí od poloviny 19. století předmětem archeologických výzkumů – například při stavbě železnice podél Vltavy. Zajímavé předměty z doby bronzové byly nalezeny zejména při kopání v blízkých cihelnách. Už v roce 1876 zakoupilo Muzeum Království českého bronzovou sekeru nalezenou u Julisky. V roce 1890 našel hrobník u Svatého Matěje poblíž hrobu č. 94 množství polámaných bronzových předmětů a slitků. Mnoho bronzových předmětů bylo nalezeno při kopání základů pro novou hřbitovní zeď v roce 1891. Vše je uloženo v Muzeu hlavního města Prahy.

V roce 1887 našel tentýž hrobník při kopání hrobu č. 20 několik bronzových zlomků srpů. K nálezům byl přivolán významný archeolog Josef A. Jíra. Jíra následně nechal vykopat archeologickou sondu východním směrem od hřbitovní zdi. Výkop přitom kopíroval pruh zjevně červené hlíny. Výkop byl dlouhý 45 metrů, široký 4 metry a hluboký 2 metry. Šlo o zasypaný příkop opevnění s rozvalenou hradbou, která patrně zanikla požárem. Příkop byl využíván v době bronzové a navazoval na starší příkop z doby staršího eneolitu. Byly zde nalezeny bronzové předměty jako sekera s laloky, různé jehlice a část čepele meče. Dále zde bylo objeveno pět kamenných dlátok. Všechny nálezy pocházely z eneolitu a z doby bronzové. Lze se domnívat, že kameny z destrukce pravěké hradby byly částečně použity na stavbu kostela sv. Matěje, zcela jistě ale na stavbu hřbitovní zdi.

Sbírku nálezů, kde byly i nálezy nalezené na svatomatějském návrší, Josef A. Jíra uspořádal ve svém soukromém bytovém muzeu. V roce 1902 se sbírka přestěhovala do usedlosti Majorka a v roce 1912 byla umístěna do prvního patra usedlosti Hanspaulka. Dnes je uložena v Muzeu hlavního města Prahy ve Stodůlkách a patří k nejcennějším archeologickým sbírkám tohoto muzea.

V novém oddělení hřbitova u kostela sv. Matěje se v první řadě vlevo u vstupní brány nachází hrob Josefa A. Jíry. Při jeho pohřbu 25. ledna 1930 o něm předseda Společnosti přátel starožitností v Praze Zdeněk Wirth pronesl: „*Jako král uprostřed svých podaných bude odpočívati na tomto vrchu, ve středu sídlišť a pohřebišť prehistorických lidí.*“ Náhrobek Josefa A. Jíry zdobí nápadná soška pohanského bůžka, kterou tam ne zcela šťastně nechali umístit jeho pozůstalí. Jedná se totiž o falzum, o novodobé smyšlené zobrazení slovanského boha Peruna. Soška ztvárňuje jednoho z tzv. retranských idolů z Německa, což byl archeologický podvrh z 18. století. Autor těchto sošek je přitom podvodně prodával jako autentické historické předměty. Podobu tohoto bůžka použili na svých obrazech také Mikoláš Aleš, Zdeněk Burian a další umělci. Tak se stal tento retranský idol archetypem pro zobrazování slovanských bůžků.

O Františkovi Ignáci Antonínovi Tůmovi

(text je zkrácený a lehce upravený článek Tomáš Slavický publikovaný v časopisu **Harmonie**)

Podobně jako většina skladatelů své doby, narodil se i Tůma v rodině varhaníka. Jeho otec Václav Tůma působil v Kostelci nad Orlicí a zde spolu s manželkou Klárou dal svého syna pokřtít 2. října 1704. Podle zpráv různé věrohodnosti se Tůma vydal tehdy obvyklou cestou malých zpěváků, kterým pěkný hlas umožnil zpívat ve fundaci u některého kostela a získat tak živobytí potřebné pro studium. Nikdo dosud nepotvrdil ani nezpochybnil, že šlo o minoritský kostel sv. Jakuba v Praze, kde mladý Tůma zpíval tenor pod vedením Bohuslava Matěje Černohorského, a zároveň vystudoval u pražských jezuitů filozofii. Mladý Tůma získal v Praze tak dobrý základ, že si jej do své kapely vybral vlivný hrabě Kinský.

V roce 1731 už se Tůma podepisoval jako kapelník a skladatel Františka Ferdinanda hraběte Kinského. Ten byl od roku 1723 českým kancléřem a jeho úřad jej nutil přebývat částečně ve Vídni a v Praze. Jak známo, stále ještě formálně existovalo České království, nicméně Habsburkové jej řídili z Vídně. Kancléř tedy nejen vyřizoval císařská nařízení v Čechách, ale také reprezentoval české království ve Vídni, k čemuž tehdy neodmyslitelně patřil dvůr s co nejlepší kapelou, neboť ve Vídni byla velká konkurence. Prestižní služba umožnila Tůmovi nejen živobytí v sídelním městě, ale také možnost dalšího studia. Čtyřicátá léta 18. století otevřela novou kapitolu, a to nejen v životě F. I. Tůmy. V roce 1741 umírá hrabě Kinský, téhož roku i Tůmův učitel Fux. Rok předtím zažila Vídeň ještě jeden pohřeb, který ovlivnil běh dějin a sečetl dny Vídně jako barokní metropole. S Karlem VI. vymřela dynastie rakouských Habsburků a s tím se pohnula politická rovnováha v Evropě. Svou nástupnicí v dědičných zemích ustanovil sice nejstarší dceru Marii Terezii, ale sousední panovníci odmítli "pragmatickou sankci" uznat a vznesli své nároky... Ve válečném roce 1741 (tehdy Francouzi obsadili Prahu) uspěl v konkurzu na kapelníka ovdovělé císařovny a české královny Alžběty Kristýny. Ta měla jako vdova po panovníkovi nárok na svůj dvůr, a tedy samozřejmě i na vlastní kapelu. Nemohla být nijak velká, četla všeho všudy pět zpěváků a dvanáct instrumentalistů, ovšem pod Tůmovým vedením se v ní sešli vynikající hudebníci z tehdejší Vídně. Kapelník Tůma dosloužil královně až do její smrti v roce 1750. S jejím dvorem definitivně odešel dvorský lesk rakouských Habsburků. Kapela byla rozpuštěna a Tůmovi bylo poděkováno s bohatou penzí, takže mohl žít ve Vídni jako jeden z prvních "svobodných umělců." V roce 1756 si císařovna Marie Terezie měla u Tůmy objednat zhudebnění kajčího Davidova žalmu Miserere mei Deus. Skladatele pak měla královsky odměnit zlatem vyšívaným měšcem se 100 zlatými.

Díky svému zajištění měl nyní bývalý kapelník čas komponovat. Byl prý ve Vídni též vyhledávaným učitelem kompozice a hráčem na gambu a theorbu. Vypráví se, že byl oblíben i jako vzdělaný společník a "muž jemného, vybraného chování". V roce 1768 učinil krok, který v jeho době nebyl považován za výjimečný. Dal se rozloučit (nikoliv rozvést) se svou manželkou Marií Alžbětou a rozhodl se složit řádové sliby. Ve svých 62 letech se stal členem premonstrátské kanonie v dolnorakouském Gerasu. Řád premonstrátů věnoval už od svého založení velkou pozornost důstojnému slavení liturgie. Zde, v denním kontaktu se zpěvem a biblickými texty, tedy snad uzrávala pozdní díla skladatele, u něhož je právem ceněn mimořádný cit pro zpívané slovo. Z Gerasu se Tůma navrátil do Vídně až jako pacient s tehdy nevléčitelným zápallem plic, a zde také 30. ledna 1774 zemřel v nemocnici Milosrdných bratří.

Requiem Česká /

Čačo: Nwinně vnučenj / nebo: Vnučenj nasseho / zč.

Lehké Odpočinutí / věrným Dušem Pane / pro tvé Milosrdenství /
ať se všechněm stane.

Requiem České

Václav Karel Holan Rovenský, Capella regia musicalis 1683, s. XX

Leh - ké Od - po - či - nu - tí / věr - ným Du - šem Pa - ne /
pro tvé Mi - lo - sr - den - ství / ať se všech - něm sta - ne.

Bože hrozný a dobrý / Bože spravedlivý / netresci v Prchlivosti / buď všem milostivý.
Kriste jenž máš souditi / živé také mrtvé / uděl nám své Milosti / pro velké Rány tvé.

O milý Duše svatý / jenž dáváš všem Milost / věrné Dušičky jatý / sprost' a uveď v Radost.
Nejsvětější Rodičko / Maria Panenko / pros za Dušičky Matko / Synáčka Matičko.

Všichni Svatí v Nebesích / na ně vzpomínejte / aby brzy k vám přišli / rychle pomáhejte.
Bože jeden v Trojici / máš všechno v své Moci / když budeš nás souditi / postav na Pravici.

PROGRAM KONCERTU

- 1 Jan Křtitel Kuchař (1751–1829): Fantasia in sol minore pro varhany
- 2 František Ignác Antonín Tůma (1704–1774): Litanie lauretanæ
- 3 František Ignác Antonín Tůma (1704–1774): O ter beatum (árie z kantáty Vilescit mihi mundus)
- 4 František Ignác Antonín Tůma (1704–1774): Miserere
- 5 Bohuslav Matěj Černoohorský (1684–1724): Fuga pro varhany
- 6 František Ignác Antonín Tůma (1704–1774): Salve Regina
- 7 František Ignác Antonín Tůma (1704–1774): Sub tuum præsidium